

■ ΤΗΣ ΙΦΙΓΕΝΕΙΑΣ
Καλαντζή*

05 ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

ΜΕ ΤΟ ΝΤΟΥΦΕΚΙ ΤΟΥΣ ΣΤΟΝ ΩΜΟ

☞ «Οι Μόνος» –πίθηκοι, στα Ισπανικά– δεύτερη ταινία του 40χρονου Κολομβιανού σκηνοθέτη Αλεχάντρο Λάντες, αναφέρεται σε μια ένοπλη ομάδα ετοιμοπόλεμων εφήβων ανταρτών, που τους υποδύονται μη επαγγελματίες ηθοποιοί. Απομονωμένοι κάπου στα υψίπεδα της Κολομβίας, έχουν ως αποστολή τη φρούρηση μιας πενηντάρας Αμερικανίδας επιστήμονα, που ονομάζουν «Ντοτόρα» και τη φύλαξη μιας αγελάδας, για φρέσκο γάλα. Ο θανάσιμος πυροβολισμός, μετά από ένα ατύχημα, της αγελάδας πυροδοτεί αλυσιδωτές αντιδράσεις. Η απόκρυψη των αληθινών γεγονότων, εξαιτίας του φόβου ποινών, κλονίζει τόσο τη σχέση τους με την οργάνωση, όσο και τη μεταξύ τους εμπιστοσύνη και αλληλεγγύη. Η ισορροπία εκτροχιάζεται προς ανεξέλεγκτες καταστάσεις, όπου κυριαρχούν τα ένστικτα, δίνοντας τόπο στη διχόνοια, τις ηγετικές τάσεις και το ανελήτο κυνηγητό όσων δεν συμμορφώνονται.

Η μιλιταριστική πειθαρχία της ομάδας αποτυπώνεται στα μετωπικά πλάνα της αρχής, όπου οι οκτώ έφηβοι, με δυο κορίτσια ανάμεσά τους, παρατάσσονται στη σειρά, ενώ τα νεανικά πρόσωπα καταγράφονται με τράβελινγκ από αριστερά προς δεξιά, ως μεμονωμένα πορτρέτα διαφορετικών χαρακτήρων.

Το βράδυ, χοροπηδούν αγριεμένοι γύρω από φωτιές, σε συνεχόμενες λήψεις, σκηνές εκτόνωσης που υπογραμμίζονται με αργή κίνηση και εξαιρετική μουσική υπόκρουση αυξανόμενης έντασης της 33χρονης Αγγλίδας Μίκα Λέβι. Ρυθμική μουσική από συνθεσάιζερ χαρακτηρίζει και τις εξαντλητικές ασκήσεις που επιβάλλει ο Διοικητής. Έντονα ρυθμικά τύμπανα και σφυρίγματα που παραπέμπουν στις συνθέσεις του Μορικόνε και του Ντεσπλά, αναπαράγουν ηχώ ανέμου στις λατινοαμερικάνικες βουνοκορφές, μεταφέροντας την αίσθηση ενός ασφυκτικού μιλιταρισμού, σε σκηνές ωμής βίας, από το βλέμμα της αγελάδας που ξεψυχάει, μέχρι τη σκηνή της σφαγής της, ενώ η αυξανόμενη ένταση προειδοποιεί για επερχόμενο κίνδυνο, σηματοδοτώντας μια εκτός κάδρου αυτοχειρία.

Η απαρχή της αποξένωσης αποδίδεται με την αντανάκλασή τους σε μια λακκούβα λασπόνερων, ενώ η στιγμή που μιλάνε στον ασύρματο, κινηματογραφείται σε μονοπλάνο από τον έναν στον άλλον, συνδέοντας τη συνηγορία, ως προάγγελο επερχόμενης βίας. Σε μονοπλάνο καταγράφονται στη σειρά και οι τραυματισμένοι στρατιώτες μετά την ολονύκτια σύρραξη, με ένα γέρο ανάμεσά τους να μουρμουράει κάποιο αντάρτικο με ορθωμένη γροθιά.

Η ομάδα των εφήβων με ινδιάνικα παρατσούκλια πολέμου και όπλα στον ώμο, παίζουν ποδόσφαιρο, ενώ οι φιγούρες τους διαγράφονται κόντρα φως στην κυματιστή

Για την κολομβιανή ταινία *Οι Μόνος* του Αλεχάντρο Λάντες

κορυφογραμμή, με τον ορίζοντα ψηλά, να αποκαλύπτει μια κακοτράχαλη γη. Ο σκηνοθέτης δίνει έμφαση στην εφηβική ανεμελιά, αποδίδοντας νιάτα, φιλία, ερωτικές ορμές, σε μια ομάδα συμπολεμιστών που συμπεριφέρεται πρωτίστως ως παρέα εφήβων. Συχνά στο ίδιο πλάνο παίζουν, τσακώνονται, μεθούν και ουρλιάζουν, ενώ κόβουν ξύλα για να φτιάξουν κρεβάτι για το ζευγάρι των ερωτευμένων. Πάθος, έρωτας και πόλεμος ταυτίζονται σε μια παρόρμηση δίχως αιτία, έξω από το πολιτικό πλαίσιο της ένταξής τους στην ένοπλη αντίσταση.

Την απόγνωση από την πολύμηνη αιχμαλωσία της Ντοτόρα προδίδουν η ισχνή κράση και το μελαγχολικό βλέμμα της. Η απελπισία μεταφέρεται μέσα από δυο κομβικές σκηνές: η μουγκή κραυγή που προβάει σε ένα καθρεφτάκι και η κινησιολογία υστερίας όταν λικνίζεται μοναχή στο κελί της. Στην παραμυθένια σκηνή στο ποτάμι, παραμένει ανέκφραστη μετά το μπάνιο, ενώ την χτενίζουν τα δυο κορίτσια.

☞ Η επικράτηση των ενστίκτων εκφράζεται με την έντονη παρουσία της φύσης, ομιχλώδη τοπία και κοντινά σε βράχια, βρύα και λειχήνες. Πάχνη και υγρασία του δάσους αποτυπώνονται παραμορφωτικά με ανετάριστα κοντινά, όταν τρεις έφηβοι εκστασιάζονται με παραισθησιογόναμανιάρια, υπό ηλεκτρονικούς ήχους και φλάουτο, που συνοδεύει και ένα ερωτικό στιγμιότυπο σε σπήλαιο, ανάμεσα σε χρυσαφένιες αντανάκλασεις. Την ερωτική αυτή συνένωση ακολουθούν σκηνές πολέμου, δημιουργώντας διαδραστική αντίθεση, στο σφιχτό μοντάζ που υπογράφει ο έμπειρος μοντέρ του Λάνθιμου, Γιώργος Μαυροφαιδίδης.

Τα τεράστια κατακόρυφα τσιμεντένια μπλοκ των εγκαταλελειμμένων κτιρίων με τα σκοτεινά υπόγεια, που αποτελούν το αντάρτικο κρησφύγετο στη μέση του πουθενά, αγγίζουν αισθητική πολεμικών καταφυγίων, με μια σύγχρονη έκφραση της μνημειώδους αρχιτεκτονικής αρχαίων

λατινοαμερικάνικων ναών.

Δυναμικά λειτουργεί και η απότομη μετάβαση από το κρύο και τις λάσπες στο βουνό, στην αποπνικτική ζέστη της ζούγκλας, σαν αλλαγή πίστας βιντεοπαιχνιδιού, όπου οι έφηβοι ζώνονται κατάσαρκα φυσεκλίκια, επιδεικνύοντας τα ρωμαλέα σώματά τους. Έντονα αποδίδεται σωματικότητα και εφηβική οικειότητα, όταν αγγίζονται και αγκαλιάζονται, ενώ μοιάζουν με αγέλη σκύλων, όταν ανταλλάσσουν σπρωξιές και κλωτσιές.

☞ Αμφισβητώντας τη συνύπαρξη εφηβικής εκτόνωσης και μιλιταριστικής πειθαρχίας, ο σκηνοθέτης απεικονίζει τους πρωταγωνιστές να παρεκτρέπονται επικίνδυνα μετά από μια ενοχή που τους φορτίζει αλλάζοντας τους συσχετισμούς. Τα ουρλιαχτά και οι γουρουνίσιοι βρυχηθμοί ως πολεμικές ιαχές γύρω από τη φωτιά με βαμμένα πρόσωπα, σηματοδοτούν την κατάβαση στην κόλαση, όπου από πειθαρχημένοι αντάρτες καταντούν αδίστακτοι ληστές. Το μαυρισμένο πρόσωπο του νέου αρχηγού, κομβικό σημείο μετάλλαξης, ανακαλεί το παρανοϊκό προσωπίο του ήρωα στο «Αποκάλυψη τώρα» (1979/Κόπολα), ενώ η άγρια τιμωρία του μικρότερου, δεμένου πισθαγκώνα σε δέντρο, έχοντας μπροστά του μια γουρουνοκεφαλή, παραπέμπει στην ταινία «Ο Άρχοντας των μυγών» (1963/Πίτερ Μπρουκ). Στα βιβλία των Τζόζεφ Κόνραντ και Ουίλιαμ Γκολντίνγκ που βασίστηκαν αυτές οι ταινίες, βασίστηκε και το σενάριο του Λάντες, που συνέγραψε με τον Αργεντινό σκηνοθέτη Αλέξις Ντος Σάντος. Η διόπτρα νυχτερινής όρασης θυμίζει έντονα τον «Κυνηγό» (1987/Τζον ΜακΤίρναν), ενώ η ζούγκλα ως πολεμικό πεδίο έχει χρησιμοποιηθεί σε αμέτρητες πολεμικές ταινίες για το Βιετνάμ, όσο και ως εχθρικό τοπίο σκληρής επιβίωσης σε ταινίες απόδρασης. Η αντιστοιχία της σκηνής όπου το μακρυμάλικο αγόρι με δικτυωτό καλσόν τραγουδάει πυροβολώντας στον αέρα, με τους έφηβους μαφιόζους ναπολιτάνους που πυροβολούν στο «Γόμορρα» (2008/ Ματτέο Γκαρόνε), υποδύονται τον Πατσίνιο στον «Σημαδεμένο» (1983/Ντε Πάλμα), υποδηλώνει την επικίνδυνη ταύτιση του Λάντες, μαφιόζων με αντάρτες.

☞ Οι έφηβοι του Λάντες, που σταδιακά οδηγούνται σε πρωτόγονη παράκρουση, αναπτύσσουν κοινά ψυχολογικά γνωρίσματα με ταινίες που αναφέρονται σε κλειστά σχήματα εφήβων, σχολιάζοντας την τάση μιας αυξανόμενης νεανικής τυφλής βίας απέναντι στους πιο αδύναμους ή τους διαφορετικούς, όπως στο «Fish Tank» (2009/ Άντρια Άρνολντ) και στο «Παρκ» (2016/Σοφία

Εξάρχου), δημιουργώντας στερεότυπα μιας επιθετικής νεολαίας που αποκτά συλλογικά αντανάκλαστικά αγέλης.

Σε ομάδα εφήβων ανταρτών στην κολομβιανή ζούγκλα αναφέρεται και η αντιπολεμική ταινία ρεαλιστικής έντασης «Alias María» (2015/Χοσέ Λουίς Ρουγέλες), για την μητρότητα εν μέσω πολέμου, με πλάνα πνιγμένα στη ζούγκλα και ανήλικους που σοκάρουν σε βάνουσο πολεμικό σκηνικό σε συγκρούσεις με παραστρατιωτικούς, σε μια χώρα που βρίσκεται σε πόλεμο για πάνω από 50 χρόνια.

Στην ταινία του Λάντες όμως, κρίσιμα σημεία παραμένουν ανεξήγητα, ενισχύοντας το πέπλο άγνοιας που έχει συστηματικά καλλιεργηθεί από τα δυτικά μέσα ενημέρωσης. Το κλείσιμο της ταινίας με τον Ράμπο του Λάντες να κοιτάει κατάματα το φακό παραπέμπει στο αντίστοιχο τέλος στα «Τετρακόσια Χτυπήματα» (1959/Τρυφώ). Το απροσδιόριστο φύλο αγόρι, σαν κοντοκουρεμένο αγοροκόριτσο, υπογραμμίζει την επιλογή του Λάντες να κάνει μια ταινία-πορτρέτο μιας νεολαίας σε αναζήτηση ταυτότητας, παραβλέποντας το πολιτικό πλαίσιο που ανάγκασε ακόμα και εφήβους να ζωστούν όπλα, καλλιεργώντας αποπροσανατολιστική οπτική, που παρακάμπτει κάθε ιστορική πραγματικότητα.

► INFO

- Σάββατο 8/2/2020 στις 16:30, προβάλλεται στην Ταινιοθήκη της Ελλάδος το ντοκιμαντέρ «Ζώνες και περάσματα» της Ηρώς Σιαφιλίγκ. Ακολουθεί συζήτηση με τους σκηνοθέτες Εύα Στεφανή, Γιάννη Λεοντάρη και εργαζόμενους της BIOME.
- Η Ταινιοθήκη της Ελλάδος και η Εθνική Λυρική Σκηνή παρουσιάζουν στις 15/2/2020 στις 20:00, στην Αίθουσα Σταύρος Νιάρχος της ΕΛΣ στο ΚΠΙΣΝ, την πρώτη παγκόσμια προβολή της αποκατεστημένης κόπιας της πρώτης «άδουσας και πικτικής» ελληνικής ταινίας «Οι Απάχηδες των Αθηνών» (1930) του Δημήτρη Γαζιάδη, βασισμένη στην ομώνυμη οπερέτα (1921) των Νίκου Χατζηποστόλου και Γιάννη Πρινέα. Η προβολή είναι με ελεύθερη είσοδο, με δελτία προτεραιότητας, σε μουσική διεύθυνση του Αναστάσιου Συμεωνίδη, με τη Συμφωνική Ορχήστρα της ΕΡΤ και Μονωδούς της ΕΛΣ.
- Στην Ταινιοθήκη πραγματοποιείται 13-14/2/2020, διήμερο προβολών «Η κρυφή γοητεία της αποκατάστασης» και Συμπόσιο των Διεθνών Κινηματογραφικών Αρχείων «Αποκαταστάσεις, εκ νέου ανακαλύψεις, προοπτικές».

*Η Ιφιγένεια Καλαντζή είναι θεωρητικός-κριτικός κινηματογράφου, ifigenia.kalantzi@gmail.com